

ПРОУЧВАНЕ

ПРОУЧВАНЕ НА СЪЮЗА ЗА СТОАПНСКА ИНИЦИАТИВА

ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА

ИКОНОМИЧЕСКИТЕ ПОСЛЕДИЦИ ОТ КОВИД-КРИЗАТА СРЕД МСП, ЗА ОЦЕНКА НА ПРИЛАГАНИТЕ ПРОГРАМИ ЗА ДЪРЖАВНА ПОДКРЕПА И ЗА ОЦЕНКА НА БИЗНЕС СРЕДАТА

Проучването на ССИ е проведено в периода от 24 юни до 01 юли 2021 г.

В проучването са се включили предприятия от секторите туризъм, ресторантьорство, търговия на дребно, тежка индустрия, производство, каменоделие, строителство, стругарски и фрезови услуги, автосервизни услуги, проектиране, консултации по стопанско управление, счетоводни и одиторски дейности, посредничество, други услуги за населението, обучение, дентална медицина.

Целта на проучването е да се направи моментна снимка на икономическото състояние на предприятията, членуващи в ССИ, във връзка с Ковид-кризата, както и да се оценят прилаганите от държавата мерки за подкрепа на бизнеса и информираността му относно тези мерки с оглед вземането на информирани и навременни решения.

Резултатите от проучването ще послужат при формирането на позициите на Съюза за стопанска инициатива в тристранния диалог.

1. Икономически последици за предприятията по време на Ковид-кризата.

Първият индикатор, по който са измерени икономическите последици за предприятията от Ковид-кризата, са спадовете на оборотите от дейността.

Над 21 % от анкетираните предприятия са регистрирали спад в оборотите от дейността си над 50 %, като това са предимно микро предприятия. Малко над 14 % от анкетираните са регистрирали спадове между 30 % и 50 % от оборота. Съвкупно над 35 % от анкетираните са били съществено засегнати от кризата.

Засегнатите в съществена степен предприятия са от тежката индустрия, производството, занаятчийството, при които от една страна се отразиха ограниченията в дейността на експортните им партньори, а от друга страна свиването на потреблението на националния пазар. В групата на тези предприятия са и предприятията от сектор хотелиерство, при които устойчиво минусите в оборотите бяха повече от 50 %, както и ресторантите и заведенията за хранене, при които имаше известно компенсиране от

реорганизиране на дейността и увеличаване на сегмента на доставките за вкъщи, но като цяло спадовете бяха устойчиви през почти целия период на Ковид-кризата (с изключение на летните месеци на 2020 г.).

Същевременно обаче нито едно от анкетираните предприятия не е заявило, че изцяло е променило дейността си, което означава, че не се очакват съществени структурни изменения на националния пазар. По отношение на експортния облик по време на кризата, ще се отбележи находчивостта на някои от предприятията за бърза преориентация в производството и експорт на продукти, свързани с кризата – например част то шивашките предприятия (включително малки такива) се преориентираха в производство на защитни маски и облекла.

Делът от анкетираните, които са съобщили за спад в оборота между 20 и 30 %, е малко над 21 %. Това е средният сегмент от засегнати в немалка степен, но с бързо обратим обратен процес при леко раздвижване на пазара. Голяма част от тези предприятия са в сферата на услугите, при които имаше устойчив спад през цялото време на кризата, някои от неекспортно ориентирани производства, при които спадовете в търсенето не бяха толкова резки. В този сегмент са и предприятията, които минимизираха загубите чрез частично реорганизиране на дейността си и прилагането на различни маркетингови и мениджърски стратегии и подходи.

Исклучителен интерес за настоящия анализ представляват тези от анкетираните, които не са били съществено засегнати от Ковид-кризата. Част от анкетираните съобщават, че тяхната дейност не е била засегната от Ковид-кризата – почти 29 % са посочили, че нямат спадове в оборите от дейността си, а при малко над 14 % спадовете са били до 20 %. Според тези данни над 43 % от анкетираните предприятия не са били негативно засегнати от кризата.

Тази данни се обясняват с обстоятелството, че по време на кризата имаше нарастване на търсенето на определени продукти (основно хранителни, както и лекарствени), което се отрази в положителен тренд по отношение на част от търговците на едро и на дребно с хранителни стоки, с лекарства и лекарствени продукти. Този тренд се благоприятства и от обстоятелството, че малките търговски обекти не бяха затворени, независимо от естеството на продаваните там стоки. Това доведе до пренасочване на част от потребителите на големите магазини тип МОЛ към малки магазини и даде известен стимул в тяхната работа. Положителни са тенденциите и в друг сектор на услугите – почистване и дезинфекция, при които също се наблюдава подобряване на финансовите резултати от дейността по време на кризата.

Във връзка с този сегмент от проучването интерес представляват и резултатите от анкетата по поставения въпрос дали предприятията са променили изцяло или частично дейността си и дали са я разширили във връзка с увеличени търсения на стоки или услуги. Малко под 51 % от анкетираните не са променяли дейността си, 15,4 % са извършили частични промени (пренасочване към други пазарни ниши, промяна на предлаганите продукти и други маркетингови решения), а около 31 % са разширили дейността си. Тези резултати потвърждават тренда и анализа по първия индикатор –

оборот от дейността, т.е. над 43 % не са били негативно съществено засегнати от кризата. Данните по този контролен въпрос показват, че липсата на спадове в оборотите се дължи не само на естественото действие на законите на пазара (търсене и предлагане), но също така и на находчиви мениджърски решения. Например в сектор ресторантьорство се съобщава за реорганизация на дейността и разширяване на сегмента доставки по домовете, като тези тенденции се наблюдават основно в големите градове.

Третият индикатор за начина, по който Ковид-кризата е засегнала предприятията, е състоянието на заетите лица.

Едва 7 % от анкетираните са наемали нов персонал във връзка с разширяване на дейността си по време на Ковид-кризата, което означава, че останалата част от предприятията, които са разширили дейността си, са се справили с наличния персонал преди кризата. Над 21 % от анкетираните са въвели дистанционна работа, без да намаляват персонала. Така общо предприятията, които са увеличили персонала си или са го запазили, без да използват подкрепа са около 28 %.

Наличието на същественото засягане от кризата на част от предприятията се забелязва и във връзка с предприетите мерки спрямо персонала, като почти 36 % от анкетираните са заявили, че по отношение на персонала са наложени мерки като въвеждане на непълно работно време (7,1 %), едностранно разрешаване на платен (14,3 %) или неплатен отпуск (14,3 %).

Почти 36 % от предприятията съобщават, че са се възползвали от правителствените мерки за запазване на заетостта.

2. Оценка на прилаганите мерки за подкрепа на бизнеса за справяне и преодоляване на последиците от Ковид-кризата.

За ефективността на прилаганите мерки за справяне с кризата от съществено значение е дали адресатите на мерките са били своевременно информирани за условията по тях. Затова попитахме нашите членове дали са разбрали навреме за прилаганите мерки за подкрепа на бизнеса по време на Ковид-кризата.

Малко над 69 % от взелите участие в проучването са заявили, че са били информирани своевременно за прилаганите мерки за подкрепа на бизнеса по време на Ковид-кризата. Около 31 % са тези, които са отговорили отрицателно, като основно така са отговорили предприятия, които са заявили, че не са изпитвали съществени проблеми и спадове в оборотите по време на кризата (около 29 %). Това означава, че засегнатите предприятия са имали достатъчна и своевременна информация.

Във връзка с горното интерес представлява каква част от предприятията са се справили самостоятелно с подаването на документите по мерките, по които са кандидатствали, като почти 85 % са се справили сами, а малко над 15 % от анкетираните съобщават, че са ползвали консултантски услуги.

Делът от анкетираните лица, които не са ползвали подкрепа по някоя от мерките за подпомагане на бизнеса, са над 40 %. Почти 57 % от анкетираните са ползвали подкрепа, като 21,4 % са се възползвали от мярката 60/40, 7,1 % от мярката „Запази ме“ и 21,4 % от програмата за микро и малки предприятия. Предвид на това, че по-голямата част от анкетираните предприятия са микро и малки такива, съвсем резонно палитрата от мерките, за които те са съобщили, че са се възползвали, е доста ограничена спрямо предлаганите от правителството.

Прави впечатление, че при този сегмент (микро и малки предприятия) няма особен интерес от ползване на банкови кредити по време на Ковид-кризата, макар и при облекчени условия. Според почти 29 % от участвалите в проучването предприятия процедурата е тежка и дълга, а над 14 % смятат, че банките изискват твърде много документи. Почти 36 % съобщават за други причини, поради които не са опитвали да ползват банков кредит при облекчени условия по време на кризата, а над 14 % са правили опит, но съобщават, че за предприятия в затруднение е много трудно да обезпечат кредита.

Ефективността на подкрепата по антикризисните мерки е оценена и според индикатора бързина на достигане на средствата. Затова попитахме нашите членове колко време отне процедурата за получаване на подкрепата по време на Ковид-кризата. От получените данни става ясно, че едва при 31 % от случаите процедурата е приключила в рамките на 1 месец, докато в останалите случаи се съобщава за забавяния от порядъка на 2-3 месеца (при 31 %), 4-5 месеца (при над 7 %) и над 6 месеца (при 31 %).

Предвид на това за нас беше от значение да разберем как самите предприятия оценяват ефекта от държавната подкрепа за тях.

Над 15 % заявяват, че без помощта на държавата не биха се справили с кризата и бизнесът им щеше да фалира, а почти 31 % определят ролята на получената помощ за съществена, но споделят, че са намерили и други маркетингови и мениджърски решения. Т.е. общо почти 46 % смятат, че помощта от държавата е имала съществено значение за запазване на бизнеса им, независимо от това дали са намерили и други решения, за да устои той на кризата.

Същевременно 15 % съобщават, че помощта е закъсняла твърде много, но са намерили други начини за справяне с кризата. Прави впечатление, че българските микро и малки предприятия не могат да бъдат упреквани в пасивност от мениджърска и маркетингова гледна точка, тъй като общо 46 % съобщават, че са търсили и други решения за справяне с кризата, освен подкрепа от страна на държавата.

Около 40 % от анкетираните са заявили, че са се справили напълно сами и не са търсили или ползвали държавна подкрепа, което потвърждава резултатите от предходните въпроси за оценка на степента на икономическо засягане на бизнеса от Ковид-кризата.

3. Оценка на възстановителните процеси на икономиката след Ковид-кризата.

В момента предвид на хода на пандемията, всички икономически анализатори и държавната статистика говорят за започващи процеси на възстановяване на предприятията от Ковид-кризата.

Радостни са резултатите, че 7,7 % от анкетираните заявяват, че по време на Ковид-кризата и след нея бизнесът им се е разраснал устойчиво, а 23 % съобщават, че не са изпитвали съществени затруднения и бизнесът им е запазил през цялото време и след кризата нивата отпреди. Т.е. и при този въпрос се запазва трендът от около 30 % на несъществено засегнати от Ковид-кризата.

За пълно възстановяване на нивата отпреди кризата съобщават 23 %, т.е. за тях не само са започнали възстановителните процеси, но и отрицателните трендове напълно са преодоляни. Около 31 % обаче, макар да съобщават за началото на възстановителните процеси, все още не са достигнали нивата отпреди кризата, а при 15 % не е започнало още възстановяване.

Данъчните облекчения традиционно продължават да се определят от респондентите като подходящи мерки за преодоляване на кризата (около 39 %), 23 % определят като такива програмите за запазване на заетостта и също толкова (23%) – програмите за безвъзмездна помощ. Над 15 % заявяват, че нямат нужда от нови мерки за преодоляване на последиците от Ковид-кризата.

По отношение на грантовите схеми част от анкетираните (около 39 %) отговарят, че в сегашния момент бизнесът се нуждае от подкрепа и безвъзмездните помощи трябва да бъдат в по-голям размер, около 31 % отговарят с по-скоро „да“, но не успяват да мотивират ясно направения избор, а около 31 % не изразяват мнение по въпроса, като това са групата на предприятията, които са заявили, че нямат нужда от подкрепа.

4. Политики за повишаване на конкурентоспособността на българските предприятия.

За оценка на прилаганите политики за повишаване на конкурентоспособността на българските предприятия и наличието на добра бизнес среда в България попитахме нашите членове кой вид корпоративно данъчно облагане предпочитат.

Почти 62 % от анкетираните изразяват предпочитания към сега действащата данъчна система – плосък данък. Прави впечатление, че анкетираните, макар в по-голямата си част да са микро и малки предприятия, не са изразени предпочитания към прогресивната данъчна система. Над 15 % съобщават, че предпочитат патентен данък.

По-скоро като обезпокоително намираме, че 23 % от анкетираните нямат мнение по този въпрос.

Почти 39 % от анкетираните устойчиво заявяват, че повишаване на конкурентоспособността на българските предприятия на пазара на ЕС и на други външни пазари, извън контекста на Ковид-кризата, е необходимо те да продължат да се подпомагат чрез предоставянето на грантове. Същевременно почти същият процент смятат, че трябва да се прилага съчетание от тези способи за подкрепа.

15 % са изразили предпочитание към дяловото финансиране, а 7,6 % към дълговите инструменти. Запитани по друг начин относно тези възможности, се установява, че повечето микро предприятия не разбират разликата между тези два финансови инструмента, като всъщност и двете групи визират облекченото кредитиране.

За да се проучат нагласите на предприятията по отношение на безвъзмездната помощ, попитахме нашите членове на кои предприятия следва да се предоставя тя. Почти 31 % от анкетираните заявяват, че до безвъзмездни помощи трябва да имат достъп всички предприятия – микро, малки, средни и големи. Около 39 % обаче съобщават своите убеждения, че безвъзмездната помощ следва да бъде само за микро и малки предприятия.

Важен на нашето изследване беше въпросът за какво смятате, че трябва да се отпускат средства на бизнеса (независимо дали става въпрос за безвъзмездна помощ или за финансови инструменти).

Малко над 60 % посочват инвестициите в оборудване, над 15 % инвестициите в иновации и също толкова (над 15%) – обучение на персонал в цифрови умения и/или професионална квалификация или преквалификация. Тези данни показват, че българските микро и малки предприятия не са готови да направят скока в иновативната икономика, преди да бъдат добре оборудвани. Липсата на достатъчно собствени средства за вътрешни инвестиции продължава да бъде проблем на икономиката ни, особено в сегмента микро предприятия.

Относно проблемите на средната част от предприятията съобщават, че честите законодателни промени не позволяват на МСП да планират в дългосрочен план, като се съобщава и за съществени трудности при комуникацията с публичната администрация. Според други голям проблем на бизнес средата са забавените плащания – както от страна на публичния сектор, така и между частните субекти.

Други предприятия съобщават за необходимостта от предвиждане на данъчни облекчения за предприятия, които осигуряват заетост на голям брой персонал, като разглеждат тази мярка и като такава за борба със сивата икономика, както и като стимул за растеж.

Изводи:

1. Около половината от работещите предприятия в страната са били засегнати негативно от Ковид-кризата в една или друга степен, като съществено негативно засегнати са над 1/3 от предприятията.

2. Над 40 % са ползвали подкрепа от държавата по някоя от мерките за справяне с кризата, като за 15 % тя е била решаваща за запазване на бизнеса, а за около 31 % ролята ѝ е била съществена, но са намерили и други маркетингови и мениджърски решения. За 15 % обаче помощта е закъсняла твърде много, но са намерили изцяло други решения за справяне. Почти 40 % от предприятията са се справили напълно сами.

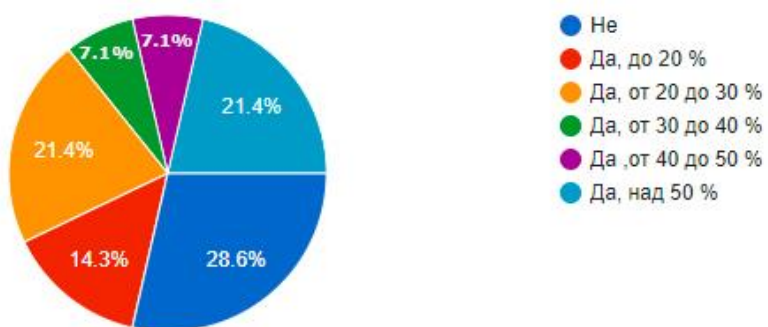
3. Около 1/3 от предприятията са увеличили, запазили или възстановили резултатите си отпреди кризата, толкова съобщават за започнали възстановителни процеси, но за над 15 % възстановяването още не е започнало.

4. Около 40 % продължават да имат нужда от грантове за повишаване на конкурентоспособността си, около 15 % предпочитат финансови инструменти – облекчено финансиране. Предпочитанията и разбирането на механизма на дяловото финансиране не са високи, особено що се отнася до микро и част от малките предприятия.

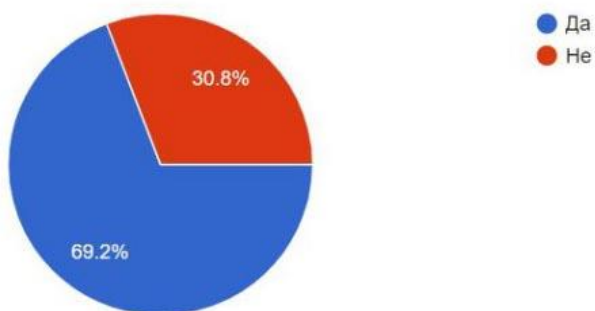
5. Около 60 % от МСП все още се нуждаят от подкрепа за инвестиране в оборудване, 15 % в иновации и 15 % в обучение на персонал в цифрови умения и/или професионална квалификация или преквалификация.

6. По-голямата част от предприятията съобщават за несигурност на бизнес средата поради честите законодателни промени, затруднения при комуникацията с публичната администрация, забавени плащания в публичния и частния сектор.

ПРЕЗ ВРЕМЕ НА КОВИД-КРИЗАТА, ОТЧЕТОХТЕ ЛИ СПАД В ОБОРОТИТЕ НА ДЕЙНОСТТА СИ?

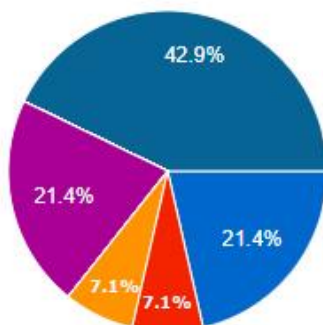

РАЗБРАХТЕ ЛИ НАВРЕМЕ ЗА ПРИЛАГАНИТЕ МЕРКИ ЗА ПОДКРЕПА НА БИЗНЕСА ПО ВРЕМЕ НА КОВИД-КРИЗАТА?

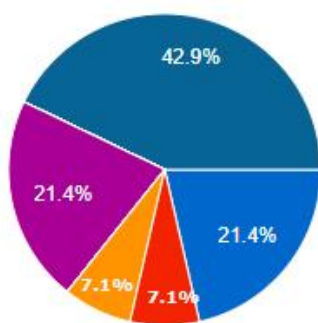
ИЗПОЛЗВАХТЕ ЛИ НЯКОЯ ОТ ПРОГРАМИТЕ НА ПРАВИТЕЛСТВОТО ЗА СПРАВЯНЕ С КОВИД-КРИЗАТА?

4/1

- Подкрепа на заетостта по мярката „...
- Краткосрочна подкрепа за заетост п...
- Подкрепа по мярката „Запази ме“ –...
- Подкрепа чрез оборотен капитал за...
- Подкрепа за микро и малки предпри...
- Подкрепа за средни предприятия по...
- Подкрепа за „малките големи“ пред...
- Кредит по Програма за безлихвено...

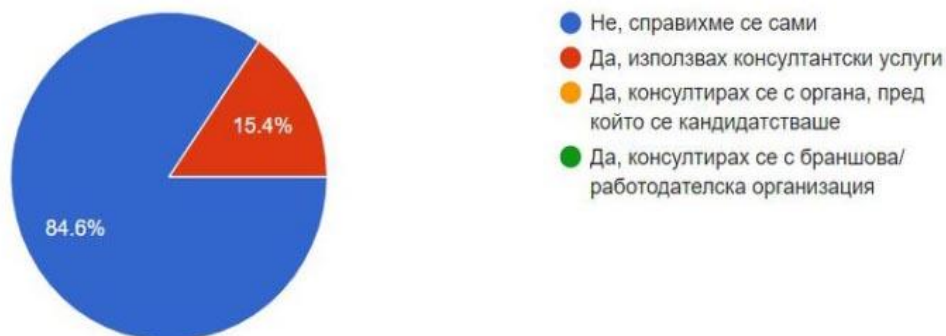
▲ 1/2 ▼

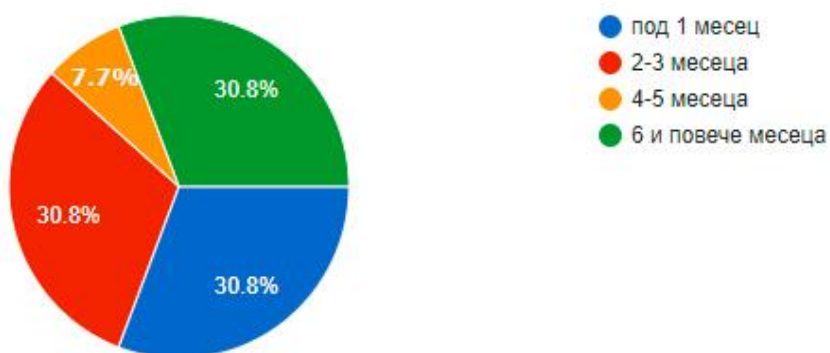
- Кредит по Програма за портфейлни гаранции в подкрепа на микро, малките и средните предприятия.
- Не ползвах програми

▲ 2/2 ▼

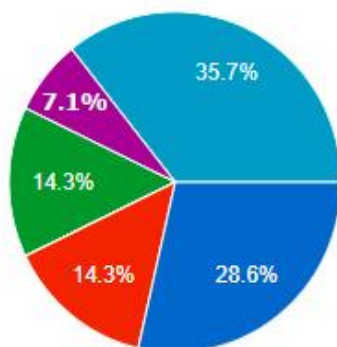
**ИЗПОЛЗВАХТЕ ЛИ ВЪНШНА ПОМОЩ ЗА ПОДГОТОВКА НА ДОКУМЕНТИТЕ
ЗА КАНДИДАТСТВАНЕ ПО НЯКОЯ ОТ МЕРКИТЕ ЗА ПОДПОМАГАНЕ НА
БИЗНЕСА ПО ВРЕМЕ НА КОВИД-КРИЗАТА?**

**КОЛКО ВРЕМЕ ОТНЕ ПРОЦЕДУРАТА ЗА ПОЛУЧАВАНЕ НА ПОДКРЕПА ПО
ВРЕМЕ НА КОВИД-КРИЗАТА – ОТ ПОДАВАНЕ НА ВАШЕТО ИСКАНЕ ЗА
ПОДПОМАГАНЕ ДО РЕАЛНОТО ПОЛУЧАВАНЕ НА СРЕДСТВАТА?**

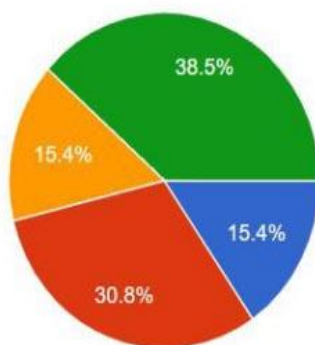

ОПИТВАЛИ ЛИ СТЕ ДА ПОЛЗВАТЕ БАНКОВ КРЕДИТ ПРИ ОБЛЕКЧЕНИ УСЛОВИЯ ПО ВРЕМЕ НА КОВИД-КРИЗАТА И АКО ДА, КАКВИ ТРУДНОСТИ СРЕЩНАХТЕ?

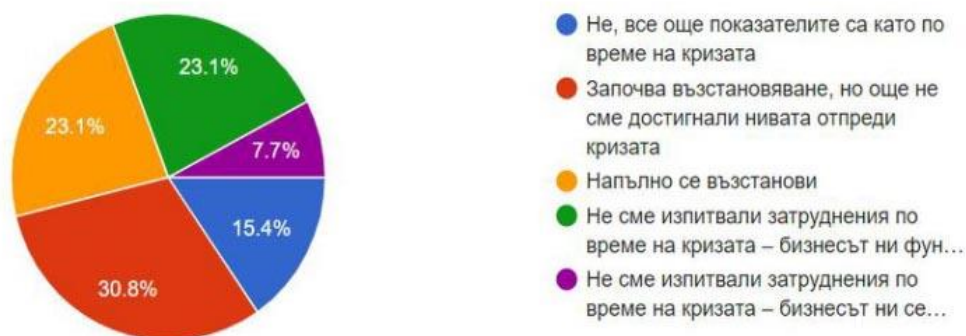
- Не, процедурата е много тежка и дълга
- Не, банките изискват твърде много документи и гаранции
- Да, но изискванията за обезпечаване на кредита са твърде големи
- Да, но за предприятия в затруднение е много трудно да гарантират кредита
- Да, процедурата на одобряване е ка...
- Друго

ПОЛУЧЕНАТА ПОДКРЕПА ОТ ДЪРЖАВАТА ИЗИГРА ЛИ СЪЩЕСТВЕНА РОЛЯ ЗА ЗАПАЗВАНЕ НА БИЗНЕСА ВИ ПО ВРЕМЕ НА КОВИД-КРИЗАТА?

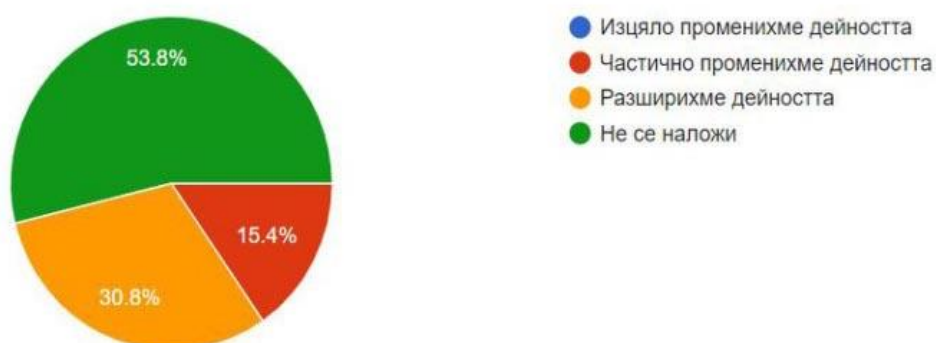

- Да, без помощта от държавата нямаше да се справим
- Да, но намерихме и други решения
- Не, помощта закъсня твърде много и трябваше да търсим други начини за справяне
- Справихме се сами и не сме ползвали държавна подкрепа
- Не се справихме с кризата и бизнесът ни фалира

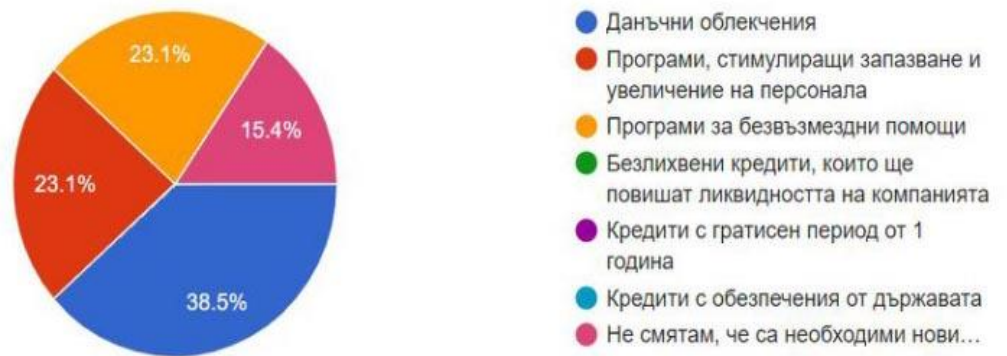
**ЗАПОЧНА ЛИ ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ НА ДЕЙНОСТТА НА ВАШЕТО
ПРЕДПРИЯТИЕ ОТ КОВИД-КРИЗАТА?**

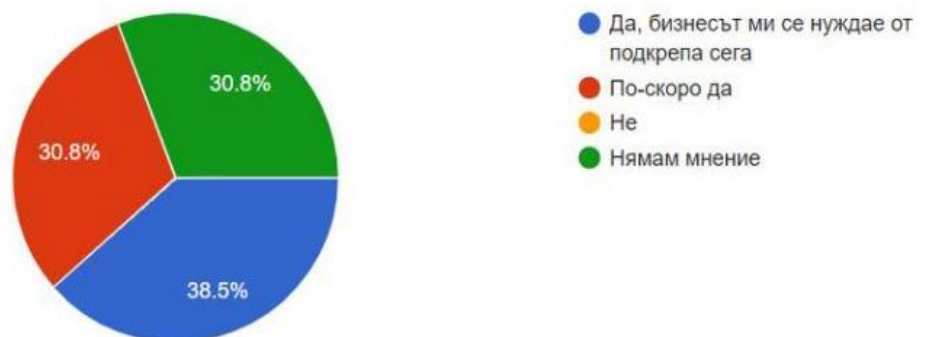
**НАЛОЖИ ЛИ СЕ ПО ВРЕМЕ НА КРИЗАТА ДА ПРОМЕНИТЕ ИЗЦЯЛО ИЛИ
ЧАСТИЧНО, ИЛИ ДА РАЗШИРИТЕ ДЕЙНОСТТА НА ФИРМАТА СИ ВЪВ
ВРЪЗКА С УВЕЛИЧЕНИ ТЪРСЕНИЯ НА СТОКИ И УСЛУГИ?**

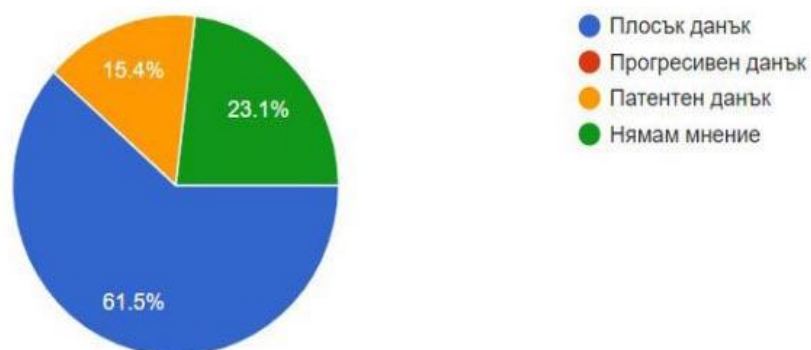
КАКВИ МЕРКИ И ПРОГРАМИ СМЯТАТЕ, ЧЕ БИХА ВИ ПОМОГНАЛИ ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА ПОСЛЕДСТВИЯТА ОТ КОВИД-КРИЗАТА?

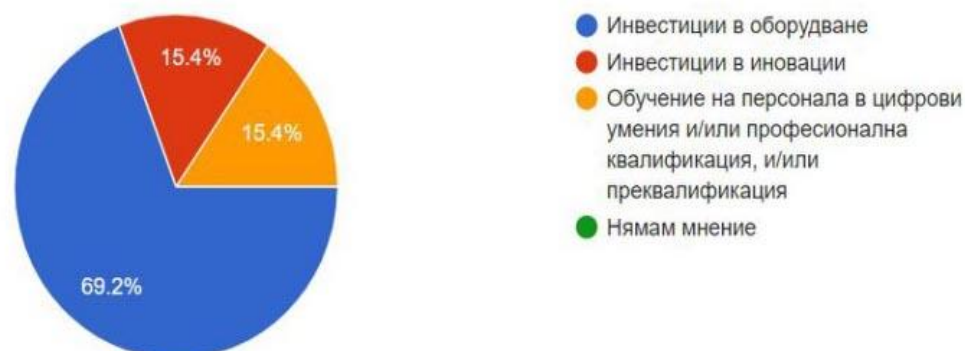
СМЯТАТЕ ЛИ, ЧЕ ДЪРЖАВАТА ТРЯБВА ДА ОСИГУРИ НА БИЗНЕСА ПО-ГОЛЕМИ БЕЗВЪЗМЕЗДНИ ПОМОЩИ В СЕГАШНИЯ МОМЕНТ?

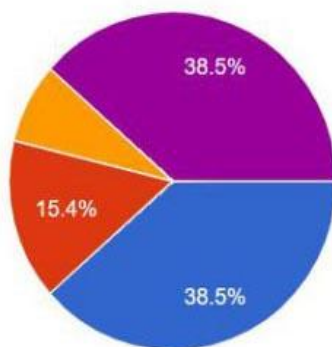
КОЙ ВИД КОРПОРАТИВНО ДАНЪЧНО ОБЛАГАНЕ ПРЕДПОЧИТАТЕ?

ЗА КАКВО СМЯТАТЕ, ЧЕ ТРЯБВА ДА СЕ ОТПУСКАТ СРЕДСТВА НА БИЗНЕСА?

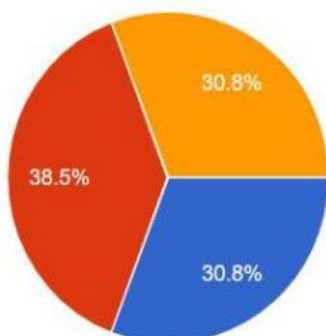

КАК СМЯТАТЕ, ЧЕ ТРЯБВА ДА СЕ ПОДПОМАГАТ БЪЛГАРСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ, ЗА ДА СА КОНКУРЕНТОСПОСОБНИ НА ПАЗАРА НА ЕС И НА ДРУГИ ВЪНШНИ ПАЗАРИ?

- Чрез безвъзмездна помощ
- Чрез финансови инструменти – дялово финансиране
- Чрез финансови инструменти – дългови инструменти
- Чрез други инструменти (напр. облекчено експортно застраховане,...)
- Чрез съчетание от тези способности
- Не знам какво представляват посочените по-горе инструменти

СМЯТАТЕ ЛИ, ЧЕ СЛЕДВА ДА СЕ ПРОДЪЛЖИ ПРЕДОСТАВЯНЕТО НА БЕЗВЪЗМЕЗДНА ПОМОЩ НА БЪЛГАРСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ ЗА ПОВИШАВАНЕ НА ТЯХНАТА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ?

- Да, на всички предприятия
- Да, но само на микро и малките предприятия
- Да, но трябва да има и облекчени условия за кредитиране
- Не, трябва да се осигурят само облекчени условия за кредитиране